

Numerul 32.

Oradea-mare 8/21 august 1904.

Anul XL

Apare duminica. Abonamentul pe an 16 cor., pe 1/2, de an 8, pe 3 luni 4. Pentru România pe an 20 lei

M a m a.

I

Clipele ce trec nu mai revin, morții nu invie. În zedar îți ridici răzvrătitele gândiri spre stele, — inzedar îți ridici brațele cu disperare în aer, — stelele rid, brațele cad slăbite, și sufletul teu ce însetează lumina, se învâluie în întunec, ca în mreajă de paingén.

...Ce seară frumoasă. Tiptil se coboară umbrele de codri, încet, încet, și învâluie satul, ca ispita păcatului un suflet evlavios. — Și turmele coboară coasta dealului spre sat, iar secerătorii vin doinind: Doină, doină...

În poartă, pe laviță șede bătrâna bunică, cu nepoțelul ei de cinci ani în brațe.

— Da, — eram eu, copilul visător și palid. Mărul își legănă crengile, pătruns de melancolia serii. Și vântul șoptia tainic și adormitor prin frunzele lui, lin, ca și cântecul doicii, ca o armonie depărtată...

...Doină, doină...

Deasupra bisericei, luceafărul stă neclintit și rece. Pare un tiner palid, întins în sicriu, — pe capul lui o eunună albă de mirt. E mort și rece...

Și trist își cântă privighetoarea cântecul de seară, duios, duios și încet. — Cântă, cântă! Ascultându-te me visez mare, crescut, — un tiner voevod cu ochi întunecați și fața pală, împrejmuț de lumi strălucite, — de fețe zimbitoare...

...Doină, doină...

Un cioban aduce un miel în brațe.

— De ce strigă mielul așa, bunică?

— Plânge după mamă-sa, dragă!

— Are el mamă, bunică?

— Acum nu mai are!

— Da eu am mamă, bunică? De ce nu am eu mamă?

Și bunica își simția lacrimile pe față.

— De ce plângi tu, bunico, spune?

— Că nu plâng, dragă!

— Ba plângi! Te văd! Nici tu n'ai mamă?

— Nu, dragă! Mama mea a murit de mult.

— Da eu de ce nu am? Spune?

— A murit și mamă-ta.

— A murit? De ce a murit?

— Așa a voit Dumnezeu!

— Dumnezeu? Dumnezeu a voit? De ce a voit

Dumnezeu să moară mama?

— Asta nu-i iertat s'o întrebi, dragă! Dumnezeu știe, și el nu face nedreptăți, căci el e bun și mare!

Și bunica își șterse lacrimile de pe față, și m'a strins mai aproape la sin. Eu n'am mai zis nici un cuvânt. Cu strălucirea lui de ghiață, luceafărul serii îmi atrăgea privirea, și eu steteam mut în brațele bunicii, iar gândirea mea de copil, zbură sprintenă prin albastrele depărtări.

O! — neștiință, neștiință!

Și de la stână, vibrând cu duioșie, coborau accentele triste a fluierului, — încet, încet și trăgănat...

...Doină, — doină...

Dulce și adormitor sună doina, o simfonie ce resare din sufletul curat și naiv și moare deodată cu elipa în care s'a născut...

...Și ascultând, am adormit în brațele bunicii, iar dansa m'a dus în pat, și sărutându-me s'a pus și s'a rugat mult, mult pentru mine.

II

În salo un catafaie înalt ținea sicriul mării. Îl văd, da, îl văd, eră cu capul spre fereastră... și eră lume multă în odaie... văd pe fratele meu plângând și me apropiu de dânsul:

— Vali, nu plânge, mama doarme!

Toți me privesc lăcrămând, și atunci am înțeles și eu să plâng, încet, dureros...

O prietenă a mamei me ia în brațe, și-mi șterge ochii:

— Nu plânge, dragă, nu plânge, că mama se face inger și la Crăciun îți aduce jucării frumoase, — frumoase...

Și n'am mai plâns — n'am mai plâns, ca lacrimile să-mi rămână pe mai târziu.

Ce ștearsă-i pentru mine icoana acelor vremi, și a celor ce urmară.

Ce noapte, — tristă și adâncă, — în care singur chipul meu, — mamă, — singur privirea ta luminează cu palidele raze a părerii de reu.

Acele vremi sunt mormântul nevinovatei bucurii, ce nu le-am avut, și pe care cununa durerii stă nevestezită încă...

Plâng, — plâng... picuri calzi îmi udă genele. — E izvorul durerilor inimii, — a regretelor zădărnice. O! iacrimi, voi, binecuvântarea altor lumi, fiți voi solie între viață și moarte... că mi-e dor, mi-e dor de sufletul blând și iubitor al mamei.

III

Doi frați orfani. Privim amândoi portretul mamei.

De pe masă ochii ei melancolici privesc duios spre noi, — iar noi rămânem tăcuți și îngândurați.

Lacrimile me podidesc, — îmi întorc privirea, și atunci privirile noastre se întâlnesc. Plânge și el. Așa din senin.

Ce mult e de atunci; dacă ar învia acum, ea nici nu ne-ar cunoaște poate.

— Mamă, dragă mamă! — Când ai trăi așa sta ziua toată lângă tine, și-ai sărută mâinile de mii de ori pe zi și îți le-ai scaldă în lacrimi. Și îți-ai povestit multe, multe, despre viață, despre lume, lumea dorurilor mele, în cuvinte culese din adâncul inimii. Și m'as pierde în reverii, privind în adâncul ochilor tei negri și plini de bunătate.

De ce te-ai dus? — Singurul popaz în lume mi-ar fi sinul teu cald și iubitor. — De ce te-ai dus?

Azi, când doare o clipă liniștită, ure muntii, a căror creștet stă se asemănă cu sufletul meu stingher și acolo, aproape de cer, departe de lume, îmi spun vântului de toamnă amarul.

Și-mi pare că aci sunt eu născut, că am crescut din stâncă mucețită, că nu am pe nimeni, că nu am rost în lume. Cu fața spre apus ascult cântecul surd al păraelor din vale, murmurul stins al brazilor bătute de vânt, și inima se umple atunci de melancolia morții. Duos, duos îmi sună la urechi un cântec vag.

E acelaș cântec, ce mi-l cântau în copilărie vântul, clopotele, apa, acelaș murmur neînțeles...

...Doină, doină.

IV

În sufletul impresionabil este un simțământ, care dacă-l atingi cu aripa vre-unei amintiri apuse, creierul își dăpână gândurile sinistre, umplându-ți ființa cu o melancolie dureroasă, cu regretele târzii.

Atunci apoi totul ce te împresoară e reu și urât, mohorit și rece. Și singurătatea odăii sună

surd, dând respirații tale echou, ca gemete depărtate — ca murmurul vântului toamna, prin florile de pe morminte.

Atunci îți vine să rizi de iluziile de altădată și-ți pare cu totul zădărnice izbucnirea lor din sufletul tău fără noroc, ca izvoarele calde când în nopțile de vară aruncă valuri din matea lor mohorită, umplând aerul rece al nopții cu un fior plăcut de aiurare...

E seară de toamnă. Clopotul de opt își cântă somnoros și trăgănat ruga de seară: „O! Maria Mater“, umplând orașul cu dangătul lui evlavios, și sufletul cu sete de repaos.

Iar când înceată, — urmează cu glas subțire și plângător clopotul cel mic și ne spune, că un suflet e pe drum spre eternitate...

Îți pare că-i Duhul Sfânt în chip de porumb alb, și bate din aripi deasupra turnului, apoi când clopotul înceată, se înalță din nou, ducând pe aripi un suflet mântuit...

Pustiu în odaie pustie, stau singur la masă și luna pătrunde prin geamuri, își așterne razele argintii pe pereți.

Ah! copilărie, — de nou îmi așez icoana ta, — icoana acelor vremi, ce-mi par sfințite prin suferințele atunci neînțelese încă, a căror doliu abia acum me întristează.

Me văd școlar în clasele primare, copil străin în casă străină. Me văd seara, când ostenit de joc îmi așezam hăinuțele subțiri la căpătii, cum sgrubulind de frig me urcam în pat și stând în genunchi cu fața spre perete, cu ochii pe icoana înduratului Christos, îmi spuneam rugăciunile de seară.

...Rugăciuni... Ah! — rugăciuni... Când nu le-ai fi uitat, când ai putea să me rog și azi cu credință, ca atunci, cu încrederea acea mângâitoare, că „El“ există în cer și că mâna lui binecuvântând, ocrotește pe cei neocrotiți de nimenea, mângâie pe cei nemângâiați, golul pustiu al inimii îl umple cu nădejdi, pe cei orfani îi ajută, pe cei umiliți îi înalță, pe cei cu inimă curată îi ridică la fața Lui...

Dar nu mai pot. Scepticismul cu noaptea lui rigidă mi-a învălit sufletul; înzedar me zbat după credința veche, invidiez pe cei ce își află mângâiere proșternuți la treptele altarului. Înzedar. E mai ușor să surpi credința din o mie de suflete, decât s'o răsești în unul deja avertit.

Cuprins de fiorul temerii evlavioase, cu glasul de copil, spuneam atunci seri de seri rugăciunile creștine și lacrimile îmi udau pleoapele când sfârșiam cu: „Inger, Ingerelul meu“.

Îmi părea că văd atunci plutind deasupra-mi ingerul blând ce seamănă atât de mult cu mama, îmi părea că simt adierea aripelor sale și nu îndrăzniam să-mi ridic privirea, ca lumina lui să nu me orbească și ingerul să nu zboare.

Îmi aduc aminte, — și amintindu-mi acele vremi plângător de triste, în cari pe lângă purpurul copilăriei me învăluia doliul pustirii, simt inima că mi se stringe, că ochii mei se umezesc și înzedar me zbat să ies din noianul acestor gânduri, că murmurul clopotului de seară vibrează lung în aer, a gol răsună tăcerea odăii mele înghițite în umbra serii, iar gândul dăpână șir de șir gândurile sinistre, umplându-mi sufletul cu amintiri dureroase, cu păreri de reu.

Unde-i misterul care me învață, ca punând capăt nețărmurilor durerii, să-mi scald sufletul în mângăierea unor ciasuri de uitare ?

V

Ca ocean fără hotare se desprinde cerul din întunecimea nopții și din miliardele lui de diademe, abia o stea albăstrie a ramas, licărind în resărit, repede și orbitor, ca fiacără când se stinge, ca lacrima de bucurie.

Vezi-o? E Aurora, — simbolul învierii, mângăierea celor vii, odihna celor morți.

Copilă palidă și visătoare, arde de neastâmpărul așteptării; iar soarele după dealuri, ei îi trimite cel dintii sărut, pe raze de aur...

Livada e scaldată în rouă și umeda răcoare a dimineții se acată de frunzele bătrânilor plopi.

Și inima, acest izvor de lacrimi, popaz durerilor și desperării, își grăbește bătaia, se scaldă setoasă în undele de feerie a deșteptării zilei, ca sufletul călător spre vecinicie, în Lethe, apa uitării...

...În față, crucile morților din cintirim privesc mute resăritul zilei, întrecându-se în tăcere și sfințenie.

Pașii mei se îndreaptă spre ele. Ací, ací doarme ea, de atâta timp, ea unica femeie, comoară de mângăieri îngropate...

Și iarba e înrouată. Picuri arginții strălucesc în razele soarelui, ca ochii nevinovăției, ca lacrimile Vergurei Marii.

Iată mormântul!... E mut și rece. Pustiu și neîndurat...

Puterea din genunchi imi slăbește... cad cu putere la pământ.

Ca un sihastru la treptele altarului mănăstirii, stau ingenunchiat pe gliile umede, nu să me rog, nu să plâng, — ci să-mi astâmpăr focul dorului ce me leagă de acest mormânt. Dorul care m'a adus din depărterea străinătății, ca să-mi vărs durerea celor douezeci și doi de ani de despărțire, sărutând glia de pe mormântul mamei...

— Dormi în pace!

Durerea mea să nu-ți strice somnul, plânsul meu să nu te întristeze! — Sunt fericit. Nimic nu me mai doare. Lumea-i bună și me iubește. Nu sufer, nu plâng! Ingenunchind la groapa ta, me închipuie la sinul teu, vorbindu-ți cu drag, de o lume visată, de-o fericire neajunsă...

Vasile E. Moldovan.

Gugetări.

În amor, frumoasa zice nu, pasionata da, capricioasa da și nu, șireata nici da, nici nu.

*

E frumos să-ți vezi prietenii din dragoste și din stimă; e urit să-i cultivi din interes.

*

Nici un vițiu nu e așa de îndrăzneț ca să nu-și împodobească fruntea cu un semn al virtuții.

*

Limba inimii n'are nevoie de vorbă ca să fie înțeleasă; ea e scrisă în ochi.

C â n t e e.

I

Șueră vântul,
Cântecul sună,
Iară pământul
Doarme sub lună,
Doarme sub lună.

Noaptea-i târzie,
Noaptea e lungă,
Când or să vie,
Zorile dalbe,
Florile dalbe ?

Când o să vie
Scumpa șireată ?
Vântul adie :
— „Ori peste-o clipă,
Ori nici odată.“

II

(Bacantă.)

Sus ! pocalul plin cu vin,
Sus !
Toată viața suferim,
Astăzi veseli toți să fim,
Sus pocalul ! sus !

Și să tragem noi un cânt
Plin de-avânt,
Să resune dealurile
Să se spargă valurile,
Iar păgânul să tremure,
Pe acest pământ.

Sus pocalul ! sus !
Soarele-i apus.
E destul în suflet soare :
Dorul, o să ne omoare,
Să golim paharul plin,
Plin, cu vin !

III

(Cântec vechiu.)

Lângă ziduri crește iarbă,
Lângă mine crește doru'.
Sunt pribeag în lumea lată
Cum pe cer pribeag e noru.

Înse norul pribegește
Să ajungă 'n lumi senine —
Iară eu pribeag în lume
Sunt, și nu știu : pentru cine ?

Emil Isac.

*

De dragul banilor.

Cel mai vechiu dintre Dinești, de care-și aduce aminte tradiția satului, este Ion Din. Dintre cei bătrâni l-au ajuns unu-doi, istoria i-o știu inșe și copiii.

Înalt, spătos, mustață neagră și căutătură noroasă — eră dintre cei ce-și țin nevestă la casă, nu doară ca s'o nevrednicească și pe ea de vr'un bine și drept caznic.

Să-i dea bani pe mână? Doară n'a nebunit! Știe nevasta cum se câștigă banii? Umblat-a ea prin ploi cu măciuca 'n mână înainte și 'n urma oilor, ca să știe prețu' creițarul? Și de ce-ar cheltu' amândoi? E destul, dacă el, Ion Din, oierul cel bogat, dă din mână banul, el, bogătanul satului, care legă paraua prin nouă locuri, că de la o vreme nu mai știea, că ce are în șerparul care se deschidea numai la zile mari, or nici atunci.

Biata muere înghițită multe noduri, dar de la o vreme a trebuit să se deprindă cu năravul bărbatu-seu și trăia și ea odată fără voie și de șase ori în săptămână posomorâtă. Pe vremea aceea erau plecate femeile, nu știeau de prea multe marafeturi.

Feciori a avut Ion Din pe Ion și pe Neculai, pe cari i-a crescut după chipul și asemănarea sa. Mai erau câteva zile până la nunta lui Ion. Satul așteptă cu nerăbdare, să vadă; cât se va varsă din șerparul lui Ion Din, al bătrân, din șerparul care eră gros de multele hârtii, ce adăpostia. Toți se așteptau la o nuntă cum nu se mai pomenise în sat. Numai nevestă-sa știea inșe ce o așteptă.

— Tu muere, n'ai să-mi faci nici o nuntă. Că n'am agonisit eu pentru flămânzii satului. Hărănească-i cine-o vrea, dar casa mea, să știi, că nu-i stână pentru încordații de foame, nici crișmă de pomană pentru setoși!

— Dar ce crezi, omule, pentru Dumnezeu, doar nu ne-om face de risul și hula satului! Că fac nuntă până și Țiganii, iar noi, cari putem, să-i dăm satului de vorbă și de batjocură? Noi să stricăm obiceiurile!

N'a avut inșe cu cine se 'nțelege. Și ca să scape cinstea casei, s'a pus muierea și a 'nciripat cum a putut niște bănișori și s'a gătit de nuntă.

Erau mulți nuntașii și oalele de la foc erau mari, iar urcioarele burtoase. Toți erau la biserică, numai socrul mare deretecă ceva prin ocol. Și când i veni la socoteală se apropiă de oale și urcioare și — hop! cu ele în troaca din mijlocul ogrăzii.

— Na Brezoiu, Scurta, Grivein; Cuțu na Brânca, Urseiu, Ciobau, na Lupeiu, na — haidați, ospătați-ve, că eu voi am agonisit, voi să ve hărăniți, iar nu leșinații din sat. Așă, așă, flăcăi, trăiți odată domnește, să pomeniți, că stăpânul vostru își insoară azi feciorul!

*

Al doilea fecior, Neculai, i s'a 'nsurat cu Safta, fata cea mai frumoasă din sat, din neamul de frunte al Vlăseștilor.

Frumșeta Saftai i-a pricinuit lui Neculai al lui Din multe dureri de cap. Dar de n'ar fi fost el feciorul tată-seu, trup din trupul și suflet din sufletul lui Ion Din, al bătrân, Safta i-ar fi fost icoană de muere, el i-ar fi fost bărbat și casa le-ar fi fost casă. L-a cunoscut ea Safta de fecior, dar de unde eră

s'o scoată la capăt cu bătrânii, cari nu știau pe seama ei pe altul mai bogat!?

Și nu și-a auzit Safta vorbă așezată de la bărbat, iar forma banilor n'o mai știea după măriții. Cinstea de la bărbat îi erau zilnicele înfruntări, că se place cu flăcăii satului, iar singura mângăere i eră plânsul.

De la o vreme inșe și-a ajuns sfârșitul și îndelungrăbdarea Saftai. S'a pregătit de drum și a plecat pe jos la vlădica, în Sibiu, căci el desfăcea căsătoriile nepotrivite, într'o zi. După o săptămână și mai bine a ajuns femeea la vlădica, i-a bătut la ușe și i-a povestit păsul, care a pornit-o de-acasă. Safta eră tot frumoasă și eră gătită de serbătoare. Vlădicii, căzându-i ochii pe cele doue inele de aur ale Saftai, n'a mai vrut să creadă că ea-i nevinovată. Așă inele — și-a zis vlădica — numai ibovnicii i le-au putut da. Și ea, biata, le avea de la bătrâni, cari și inele de aur i-au cumpărat numai să se mărite după Neculai al lui Din.

S'a întors biata femeie obidită, dar nu s'a mai îndreptat spre satul ei, ci s'a dus la slugit, ea, fata Vlăseștilor, numai ca să nu mai dea față cu bărbatu-seu. Și a slujit șapte ani într'o comună de la granița țerii, fără să-i fi știut cineva de urmă. A 'nceput inșe de la o vreme s'o mistue dorul de casă, așă că 'ntr'o bună dimineată bătut la ușa tată-seu. Ai casii o primiră cu drag.

Și 'n urma urmelor, de voie, de nevoie Safta i călcă iară pragul lui Neculai. El eră tot cel vechiu, dar ea eră mai oțelită și mai deprinsă să nu-i ia 'n seamă toate năbustiile. În chipul ăsta s'a sfârșit biata Safta după un traiu sec cu un bărbat, care în căsnicie n'a căutat decât mijlocul de-a grămădi parale și prilejul de-a-și dovedi puterea, bătăria și de multe ori cruzimea.

*

Urmașii lui Neculai: Ghiță, Cuță și Petrea aveau o singură stână pe hotarul satului, iar Culai, feciorul fratelui seu, își păzia oile cu sluga Naftail. Nepoții lui Ion nu se prea aveau bine cu nepotul lui Neculai. Veri, ne-veri, fiecare trăgea jar la oala lui; rudenii, ne-rudenii, ce le pásă celor trei de Culai!

S'a întâmplat, că niște miei de-ai cestui din urmă s'au amestecat în turma verilor lui și stăpânul și-a trimis sluga, ca să le dea de veste celorlalți. Dar numai ca prin minune a scăpat Naftail nepăruit.

Și a doua oră s'a dus și Culai cu sluga. — Mă, verilor, mă! Uite colo 'n vale mi-au intrat câțiva miei în târლა voastră. Sunt doară semnați. Să ne uităm cu toții — și de n'or fi, nu-s. Atâta e toată povestea!

— Pe ei, băeți! Noi suntem, or ei sunt hoții!?

Pe ei, să-i învățăm minte.

Nafail a scăpat și-acuma. Pe Culai l-au prins: Petrea îl ținea, ceilalți doi îl imblăteau cu pari de la strungă, iar tatăl lor, Neculai, îi sumuță:

— Dați, băeți, dați, să remăie lungit. Dați, nu ve lăsați; dați să nu se mai scoale. Să nu ne mai facă hoți!

Culai nu mai știea de el.

Într'un târziu i s'au întors simțirile, câte i-au mai ramas întregi și cu ajutorul unui pociumb s'a târăit încet-încet spre sat. Aci i sleiră puterile cu totul.

O tiroleză.

Și a murit Culai, iar judecata l-a închis pe al doilea din frați, pe Cuță. Dar n'a stat prins decât vr'o doue luni, căci se spune, că astă-dată s'a deschis șerparul lui Neculai, bătrânul.

Ghiță, feciorul mai mare al lui Neculai, tocmai voiă să-și dureze șură de peatră în locul celei de paie. Peatra inse costă prea mult. De ce n'ar săpă-o el din pădure? Știe el un loc, unde nu-l vede nime: o s'o sape și o s'o aducă noaptea. Și a plecat. S'a tot dus departe, departe pe Valea Bogații în sus, singur cu hârlețul.

Seara s'a întors inse și mai singur, fără hârleț și numai cu o schinteie de suflet. Abiă i-a mai putut șopti nevetei:

— Muere, eu mor. Să me ierți de toate. Eu me pră... pă... desc...

Omul, care-l adusese cu carul a spus — după cele auzite de la el — că: „S'a prăvălit o peatră peste el și cu mult năcaz s'a tras din Părăul cu brusturii până la drum lângă fântână, unde l-am găsit aproape mort!”

— Dar cum a putut veni, pentru numele lui Dumnezeu de la Părăul cu brusturii până la Fântâna-albă, cale de trei ceasuri pentru omul sănatos? — întrebă un vecin.

— Dapoi vreme a avut, căci năpasta s'a întâmplat încă azi dimineață.

Și Ghiță al lui Din n'a mai ajuns dimineața.

Mulți ziceau, că asta e bătaia lui Dumnezeu pentru omorul lui Culai, iar nevastă-sa se plângea:

— A tot cruțat, a tot grămădit. Acum să fiu mai bine fără el, decât fără de câțiva zloți, pe cari i-ar fi dat pentru peatră!

Cuță, al doilea fecior, a luat pe nevasta vărusei Culai, pe Vira. Căci și-a zis: Ce să ajungă averea vărului în mâni străine?!

Dacă moșul lui innodă banul prin noue locuri, el îl numără de doue ori când îl primia și de nouzeci și noue, când îl da.

— Uite, vere Achime, ți-am adus banii. I-am numărat acasă. Sunt douezeci de zloți. Uite numa: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20. Vezi, chiar douezeci de zloți. Uite-i înșirați pe masă. Sunt chiar douezeci, vere Achime. Numără-i și tu! Numără-i așa cum stau pe masă, din dărât. Ascultă: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20. Vezi, că sunt chiar douezeci. Numără-i, vere Achime, ca să nu zici, că ți-am dat prea puțini. Dar n'aș vrea să-ți dau nici mai mulți. Stai, să-i mai număr eu odată. Ascultă: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20. Ia vezi, că sunt chiar douezeci. Doară n'oiu fi greșit! Vere Achime, mai numără-i și tu odată în fața mea!

*

De Petrea nu se știe ce s'a ales.

***

Dineștii mai trăesc numai în gurile babelor. Când cineva din sat se nizește după bani, fără de nici o socoteală, se aude numai câte o gură rea: „Se vede că se trage din neamul Dineștilor. Doamne ferește, să nu-și omoare vărul, să nu-i ia nevasta și pe urmă să nu se omoare și pe el — de dragul banilor!”

Dionisie Stoica.

La Săcărâmb.

Țată-ne iară la isvorul fermecător! Odată, numai odată am beut apă din el, ca să nu-l mai pot uită în viață. Tot sprinten, recoros și cu belsug el țisnește și acum prin țava de fer din burduful tainic al munților de aur. L-am sărutat lacom de întâlnire, mi-am recorit din el fața prăjită de arșița din dricul verii, m'am tăvălit, apoi alene pe pajiștea moale ce-l încunjoară, mi-am închis ușor pleoapele și i-am zis isvorului: — povestește-mi prietine tot ce știi, spu-mi multe-multe de peste an... Boare lină prinse să me desmerde gingaș, isvorul șoptia tainic, iar eu prindeam cu nesaț mândrele lui șoaapte...

La murmurul lin al isvorului se desvălește ghemul vremii cu un firicel: anul cel mai bogat în impresii din viața ce-am trăit-o. Un an în urma, ceva mai târziu ca acum me găsim pentru întâi dată urcând dealul obositor, ce duce la cuibul încântător al băeșilor de aur. Primul salut mi l-a dat și atunci tot isvorul drag. El m'a întărit de drum și acum ca să pot urcă și ultimul dâmb, ce me desparte de opidul munților de aur.

Ca trei urieși resar în ochi trei piscuri purtând în creșete trei biserici impunătoare și aproape la fel: a papistașilor și a românilor de doue confesiuni. Clădiri, cari de jos din vale în albul lor schinteitor fac căletorului impresia a trei zime din poveste aninate în trei colțuri pentru a ochi în adâncimi pe Fet-frumos furând pe Cosinzeana. Ca sute de căpruțe rumpând la muguri apare mulțimea caselor cu coperiș inegrit printre desișul pomilor și a copaciilor, ce umbresc cuprinsul scufundat al înălțimilor de stânci. Cu măreție stăpânitoare își ridică capul sus-sus un pisc conic în spre miazăzi, ce caută pierdut în depărtare la fortăreața Devei. Loc potrivit pentru castele de cavaleri medievali, acest vârful de stâncă va fi văzut a bună seamă fata evlavioasă de urieș clădind în rugăciune minunata cetate de peste Mureș. Cine știe de n'a fi fost pe vremuri acest pisc vre-un falnic junelaș îndrăgostit în fata urieșului și shimbat în stâncă la vraja vre-unei șoaapte întâmplări a dragostei? Și poate crucea, ce o poartă în creștet să fie mărturia iubirei lui curate plină de nădejde.

Fost-au vremuri când poate numai vulturii și ulii stăpâneau acele vărfuri de o romantică selbătăcime și când lupii și vulpile mai cu înlesnire își făceau calea la țară prin coborișul dintre doi-trei păreți de dealuri. Ei, dar omul râvnitor după comori, pare că de veacuri a cotârlit și prin infundăturile aceste și luciul aurului l-a ademenit și l-a înfrățit cu stâncile într'atăta, că a rupt legătura cu șesul și și-a clădit aci cuib stabil. Începând arta sobolului, oamenii au străbătut în miezul stâncilor întinse și au scormonit mușunoaie în afară, cu cai în cursul vremii s'a așternut coborișul cel jos și scufundăturile s'au tot umplut așa, încât astăzi povârnișul de demult numai în partea din spre miazăzi mai stă; iar spre miază-noapte înălțat de-abinele ofere o mândră piață. Ceva mai jos cuprinde loc grădina publică plantată cu brădet. Aranjată cu mese și bănci și cu cărări regulate, provăzută cu o frumoasă cuglărie, această grădină în serbători ofere publicului plăcută distracție. Înălțat sus-sus pe vărfuri, Săcărâmbul comunică cam anevoios cu orașele din împrejurime, de aceea în cercul seu el își caută întreagă activitatea și distracția sa toată. Are școală

de stat pentru prunci și școală pentru băeși. Doue-trei prăvălii și măcălărie proprie. În sinul seu populațiunea vedește multă religiozitate. Am ascultat într-o sâmbătă liturgia la papistași și m'a încântat frumosul numer al credincioșilor ce s'au prezentat. Cu preferință dame și coconițe. căci bărbații din zori intră în intunecul pământului și în zilele de peste săptămână poate numai la amiază văd soarele întreg și sara abia lumina amurgului.

„Flori vii“ sunt multe pe acele stânci de aur, ce în frumusețe par a rivaliza cu cele din glastre. Coconițele de român sunt crescute mai toate în așezăminte culturale românești din patrie. Multe din ele se pare că fac școala limbilor culte acasă.

— Știi franțuzește? — me întrebă vărul meu, care se îmbia că me conduce la niște coconițe în vizită.

— Nu prea!

— Atunci să-mi taci de tot. Iar de vei ști-o rumpe câtuș de puțin și atunci te sfătuiesc mai bine să nu-ți deschizi gura, că coconița „G“ te taie.

— Ce mă, așa sunt de culte fetele pe la voi?
— Și încă ce critice! mi-a răspuns. — Spre pildă nu strică să te fac atent. Pe semne ai ceasornic nou, că te văd adese uitându-te la el. Ia seamă, în cele zece minute cât ține vizita primă nu cumva să-l scoți, că vei fi criticat reu. Așa o păți mai dunezi un d-șor, care se temeă nu cumva să stea prea mult ori prea puțin la vizita primă decât încap zece minute ale bontonului.

— Păcatele lui! — mi-am zis. Și al naibei lucru! Dacă coconițele tale au ris o zi întreagă de cel cu ceas de aur pentru că sermanul și l-a arătat, de sigur că nu se vor opri o săptămână întreagă de mine, că le fac vizita primă fără mânuși și cu guler asudat de drum.

Și ori cât de curioasă mi se părea atunci pățania dșorului cu ceasul, ceva mai târziu am aflat foarte naturală critica coconițelor. Căci fie ori cât de urâtă ori antipatică dșoara, pe care o onorezi cu vizita, ea are drept să pretindă să nu arăți pe față că societatea ei te plictisește.

Învățătura frumoasă și aceasta! De atunci țin minte și între coconițe nu mai cutez să-mi scot ceasornicui, ci las cele zece minute să țină uneori chiar și o jumătate de oră la cele drăgălașe. La cele ce me plictisesc, deja la a cincina minută me ridic. Me rog, cer scuze... e vizita primă!

În mijlocul înaltelor impresii cu aer de respect pentru rafineria sănătoasă a coconițelor, multă ilaritate a produs observarea unuia dintre prietini:

— Și când vrei să vezi măgari mulți, haide la Săcărâmb!

Are dreptate prietinel. Cât ce intrai în Săcărâmb, întâlnești o femeie ce mână la vale o asină cu desagi pe spate și cu puiul după ea. Ceva mai în lăuntru o babă îmbărbătă cu jordița pe o alta asină cu doue soiuri de povară: o sarcină de lemne mărunțite pentru foc și o legătură de frunzar verde.

— Sermani oameni săraci! zise un bun cunoscător a celor ce tânjesc pe lângă cei în stare — i omoară seceta! — Nu-s bucate; dar nu-i fân! Uite cum cară în fiecare zi câte o legătură de verdeață din pădure s'o uște ca nutreț de iarnă pentru bietul dobitoc. În mijlocul pieții pe când me desfătam mai bine în frumusețile naturii ce alcătuiesc acele plaiuri, strigăte puternice de „i-a“ îmi luau auzul.

— Cer ploaie sermanii! — gândii. Poate la

strigătul lor cerurile se vor îndură, că mare e nevoia și plânsete vin de pretutindea. Și bietul animal pe dealurile infierbintate e pus la o probă, ce are să intreacă însaș noțiunea „răbduriu“, ce la asin e proverbială.

— Au venit Englezii să analizeze solul Săcărâmbului — îmi spuse oare-cine. E vorba să cearnă de nou pământul pietros, ce cu veacuri în urmă a fost scos din băi formând piața și grădina publică de astăzi și din care aurul în mare măsură s'a cules odată. Va să zică acei oameni veșnic activi au cutezanța să schimbe iarăș fața orașelului dintre stânci și din remășițele uitate să culegă fricelele de aur căroră străbunii nu le-au dat nici o atenție. Lor nu le trebuiesc stânci să lucreze băi noue, ci din țărițe au curajul să aleagă pielm și pentru aceasta ei pun în joc milioane.

— Am întâlnit ieri un englez pe stradă, spuse un cunoscut. Zic că-i inginer vestit și Doamne simpu se poartă, de să nu-i zici „dle“.

— Englezul e omul muncii, a progresului — mi-am zis — și dornic să văd vre-o figură așa rară pe la noi m'am urcat sus-sus pe-o colosală umplătură de pământ scos din băi, unde mi se spuse că lucrează un inginer englez. O groapă, ce crezi că n'are fund eră sfredelită în muntele pietros și cu o găleată ce coboară cu ajutorul roatei cu sul, câțiva românașii scot pietrii din afunzime. Alți lucrători mărunțiau pietrii de aceste în vreme ce inginerul la o parte sigilă câțiva săculeți, ce aveau să ducă la Londra pământ pentru a fi analizat. Salutată fiind, englezul mormăi ceva neînțeles și plecat jos continuă cu sigilatul. Me uitam la el cu curiozitate și n'aveam curaj să-l opăcesc cu vre-o vorbă. Știeam din cărți firea Englezului, care de-l oprești în drum să-i ceri foc pentru țigaretă se iritează și e în stare să-ți intenteze proces de despăgubire pentru timpul pierdut. Așa gânduri îmi făceam când inginerul îmi schimbă într'un moment toată idea ce o aveam despre tipul lor. Pe semne numai în patria sa e englezul de o sirguință exagerată, căci inginerul nostru se ridică acuz, ne întinse mâna cu respect și prinse a rostii ceva pe englezește, dar nu-l pricepeam. Îl întreb de știe ceva latinește ca să ne înțelegem; dete semn negativ. Abia știea bombăni ceva în nemțește. Căută pietri și ne esplică că aur se află mult în ele, dar nu curat, ci amestecat cu cupru și alte metale, din care ei știu alege pulverea de aur. — Figură înaltă — uscată, cu față lungăreață, simpatie, că m'as fi întreținut îndelungat cu el, de ne-am fi putut înțelege ceva mai bine.

Iată, cum poporul cult și lucrător vine din depărtări mari să ne exploateze comorile, pe cari noi nu le știm prețui. Așa credeam într'un moment, dar în gândul că și aci banul vorbește — slabii din mirare și nu mai încercai să acuz pe ai noștri de comoditate ori indolență. Nu me pot împacă înse ușor cu gândul cum de englezii contează la câștig sigur, când toată întreprinderea lor nu e decât o cutezată loterie. Nu amintesc de cumpărarea dreptului de întreprindere, nici de desdaunarea celor interesați, ajunge să atingă aci, că vor aduce mulți zileri din Anglia, iar pe ai noștri, sunt informat că i plătesc încă odată așa bine ca alți proprietari de băi. Milioane, nu nimica! — Ei, Americanii fac astăzi minuni cu întreprinderile lor, oare Englezii să se lase întrecuți?
Emit V. Degan.

SALON.

Mișcarea teatrală la noi in anul 1903.

De dr. Iosif Blaga, secretarul Societății pentru fond de teatru român, publică și în anuarul de pe anul trecut al acestei Societăți o minuțioasă și interesantă dare de seamă despre mișcarea teatrală la noi în 1903.

După ce arată unde, când și ce s'a reprezentat în anul acela, urmează astfel:

În anul 1903 s'a putut constată, pe baza datelor culese, că s'au aranjat 179 de serate teatrale; cu 28 mai multe decât în anul 1902 — atunci au fost 151, — cu 62 mai multe decât în 1901, cu 67 mai multe decât în 1900, cu 106 mai multe decât în 1899 și cu 151 mai multe decât în anul 1898, când s'a început cu culegerea acestor fel de date. Se înțelege, datele culese în această dare de seamă sunt departe de a fi complete. Câte reprezentațiuni nu se vor mai fi dat afară de cele, despre cari s'a putut lua informațiuni! În anul acesta, din o întâmplare, află d. e. că în Poiana-Arieș, se da regulat, în fiecare an, câte o reprezentațiune, despre ce înse nu se află urmă în datele publicate anii precedenți.

În unele comune nu s'a putut afla: ce piese s'au dat. În jurnale n'am găsit datele necesare. M'am adresat în scris către factorii chemați din acele comune, dar n'am primit din toate locurile răspuns.

Și nu numai numărul seratelor a sporit. Se constată un spor oare-care și la numărul pieselor dramatice, de care s'au folosit diletanții noștri. În anul 1902 la cele 151 de serate teatrale s'au reprezentat 94 diferite piese teatrale. În 1903, la 179 serate, s'a folosit publicul de 114 diferite piese. Deci și literatura dramatică devine uzată și cunoscută în cerc tot mai mare.

S'au reprezentat:

De 12 ori: Dragostea copilărească, comedie într'un act de Murai, localizată de dr. Siegescu.

De 11 ore: Ruga de la Chiseteu, comedie într'un act de Iosif Vulcan.

De 9 ori: Arvinte și Pepelea, comedie într'un act de V. Alecsandri.

De 8 ori: Cinel Cinel, comedie într'un act de V. Alecsandri. Otravă de hărciogi, comedie într'un act de A. Popp. Sărăcie lucie, comedie într'un act de Iosif Vulcan. Vlăduțul mamei, comedie într'un act de I. Lupescu.

De 6 ori: Biletul de tramvai, comedie într'un act de Gr. Mărunțean. Herșcu Boccegiul, monolog de V. Alecsandri. Peatra din casă, comedie într'un act de V. Alecsandri.

De 5 ori: Hărța Rezeșul, operetă comedie într'un act de V. Alecsandri. Mama Anghelușa, comedie într'un act de V. Alecsandri. Pictorul fără voce, comedie într'un act de A. Popp. Vacanții, comedie într'un act de Maria Baiulescu.

De 4 ori: Cislă, operetă comică de C. Porumbescu. Greva ferarilor, monolog dramatic de Fr. Coppeé, trad. L. Daus. Idil la țară, comedie într'un act de Juin și Flerx, localizată de Maria Baiulescu. Între 4 ochi, comedie într'un act de Fulda, tradusă de Elena dr. Mureșan. O sâmbătă norocoasă, dramă în 4 acte de Iosif Vulcan.* Otrava femeiască, comedie într'un act de N. Țintariu. Paraclisierul sau Florin și Florica, comedie într'un act de V. Alecsandri. Trei doctori, comedie într'un act, localizată de Virginia Vlaicu.

De 3 ori: Barbu lăutarul, monolog de V. Alecsandri. Drumul de fer, comedie într'un act de V. Alecsandri. Iorgu de la Sadagura, comedie în 3 acte de V. Alecsandri. Mâța cu clopot, comedie într'un act de Iosif Vulcan. Nunta țerânească, comedie într'un act de V. Alecsandri. Remășagul, comedie într'un act de V. Alecsandri. Sâmbăta morților, dramă în 4 acte, de Raupach, tradusă de T. V. Păcățeanu. Prima rochie lungă, monolog de Iosif Vulcan. Paza Maicii Sfinte, dramă în 4 acte, localizată de A. Popp. Surugiul, cântecel comic, de V. Alecsandri. Un leu și un zlot, comedie într'un act, localizată de R. Rozetti.

De 2 ori: Cu voia Dumisale, comedie într'un act, de T. Alexi. De ce am ramas flăcău bătrân, monolog de A. Popp. Despot Vodă, tragedie în 5 acte, actul II, de V. Alecsandri. Despre Iene, trilog, de Maria Drăgan. Leacul pentru soacre, comedie într'un act, localizată de Trocarul. Meștenire de la reposata, comedie de D. R. Rosetti. Nița Panjen, monolog de C. Brediceanu. Noaptea de Sf. Gheorghe, vodvil în 2 acte de T. Alexi. O șezetoare la țară, comedie într'un act de I. Pampu. Pacăliții, comedie într'un act, de A. C. Bănățeanul. Pentru ochii lumii, comedie în 2 acte de Labiche, localizată de Gil. Pe neasteptate, monolog de A. Popp. Pisica, comedie într'un act de T. Alexi. Șoldan Viteazul, monolog de V. Alecsandri. Salon fără pat, comedie într'un act de T. Alexi. Un om buclucas, comedie într'un act de Labiche și M. Michel, localizată de Maria Baiulescu. Zăpăciții, comedie într'un act de Kotzebue, localizată de T. Alexi.

Odată: Baba Hârca, operetă în 2 acte de M. Millo. Balul mortului, comedie într'un act, de V. A. Urechia. Buna înțelegere, trilog de Maria Drăgan. Calea dreaptă e cea mai scurtă, comedie într'un act de Kotzebue, localizată (?) Capra cu 7 iezi, 3 tablouri, prelucrată de N. Băiaș. Caracterul, piesă de I. N. Pop. Ce face dracul, comedie într'un act de T. Speranță. Serbătorile băbești, (?) Buna cuviință, trilog. Ce nici prin minte nu mi-a trecut, monolog, de A. Popp. Cocoana Chirița în voiagiu, comedie într'un act de V. Alecsandri. Clopoțelul fermecat, piesă în 3 tablouri după H. Schmidt, localizată de N. Băiaș. Conu Leonida față cu reacțiunea, comedie într'un act de Caragiale. Curca, comedie într'un act de T. Alexi. De la sat, piesă în 4 acte de N. Măcovișteanu. Despre beție, trilog de Maria Drăgan. Despre lux, dialog de Maria Drăgan. Despre superstițiuni, dialog. Doi prinși în cursă, comedie într'un act de I. E. Bobancu. Dragoste pe furiș, comedie localizată (?) Ileana Consinzeana, piesă în 5 acte de N. Țintariu. Esecutorul, comedie într'un act, de

* Rectificăm că autorul piesei „O sâmbătă norocoasă“ nu este Iosif Vulcan. — Red.

Cosma, localizată de I. Popescu. Fricosul, vodevil în 2 acte, de Stamati Ciurea. Împărăția adevărului, de Angela Pletos. Jean Marie, dramă într'un act de A. Theuriet, tradusă de N. Țincu. Gărgăunii dragostei, comedie într'un act de I. Vulcan. Iancu Jianu, episod național în 4 acte de M. Millo. Il Trovatore, operă, actul II. Salv. Comarano. Ispravă, comedie în 2 acte de Ser. Ionescu. La târg, comedie într'un act, de V. Bârlea. Mărioara, episod cu cântece în 2 acte, de Șoimescu. Medicul fără voie, comedie în 3 acte, de Mollière, tradusă de Iorgulescu. Mireasă pentru mireasă, comedie în trei acte, de Iosif Vulcan. Năpasta, dramă în 2 acte de Caragiale. Nepotul ca unchiu, comedie, localizată de Nicolae P. Petrescu. Norocul în casă, comedie într'un act de Kotzebue, tradusă de Irina Bogdan. Nunta lui Pârjol, comedie într'un act pentru copii, de Iosif Vulcan. O lecție de muzică, comedie într'un act, de C. Gregoriu. O muscă, monolog, de Sorcova. O noapte furtunoasă, comedie în 3 acte, de Caragiale. O seară în povești, comedie într'un act, de E. Suci. Oale paștilor, piesă de N. Șandru. Paragraful 37, comedie într'un act, de I. Lupescu. Paulus, oratoriu, de Mendelssohn Bartholdy. Petulantul, comedie de Kotzebue, localizată. Pretinia lui Titirez, comedie într'un act. Prologul, de I. Vulcan. Puterea dragostei, de I. Popp. Resbunarea amorului, comedie într'un act de P. Fericiu. Resplata păcatului, piesă în 3 acte de I. Baci. Rusaliile, vodevil într'un act, de V. Alecsandri. Săpătorul de bani, comedie într'un act, localizată de A. Popp. Scene din viața militară, de N. St. Serbătorile băbești, trilog. Stăpânia pantofului, comedie ocazională. Surorile, comedie într'un act, de X. Tândală și dracu, comedie într'un act. Țiganul regrut, comedie într'un act. Un amor nefericit, comedie într'un act, de A. Roșca. Unde dai și unde creapă, comedie în 2 acte, de Cosmar, localizată de Iuliu Popescu. Vistavoiul, comedie în 3 acte, de T. Alexi.

Autorii cei mai iubiți au fost și anul acesta, cu puține excepțiuni, tot cei din trecut: Alexandri, Vulcan, Murai-Siegescu, Lupescu, Alexi, Ant. Popp, Maria Baiulescu și Mărunțean. Special au câștigat teren în anul, despre care vorbim: Murai-Siegescu cu piesa „Dragostea copilărească”, reprezentată mai mult prin Banat și Maria Baiulescu cu piesa „Vacanții”.

Și anul acesta, evident, au fost mai căutate piesele originale; excepțiile s'a făcut în privința aceasta cu piesa localizată: Dragostea copilărească, care, de și piesă nouă, a fost în multe locuri reprezentată. Altcum se constată, că localizările au fost mai puțin apreciate ca până aci, alegându-se mai mult piese originale.

Se vede că și de la sine se îndrumază, intru câtva, către calea cea adevărată, mișcarea teatrală.

Măsurile luate de comitetul Societății pentru fond de teatru român, de a adună în o bibliotecă a sa, toate piesele teatrale publicate în limba română și de a compune, pe baza studiării acelor piese, un repertoriu de piese bune și potrivite atât spiritului și gustului poporului, cât și rostului aranjării de reprezentațiuni teatrale, repertoriu, ce are să servească de canon pentru cei ce pun la cale reprezentațiile teatrale, vor fi menite a servi în mod binefăcător cauza teatrului nostru, în deosebi cauza culturii și artei noastre.

Mișcarea teatrală s'a estins în anul 1903 în multe ținuturi locuite de Români. S'au dat reprezentațiuni în comune, unde până acum nici nu se mai auzise de teatru, și cu efect. În o corespondență a Gazetei Transilvaniei, în care se povestește despre cea dintii reprezentațiune din comuna Dârgea din Solnoc-Dobâca, se spune ce impresie deosebită a făcut asupra poporului de acolo și din giur gustarea teatrului; din toate comunele învecinate au alergat oamenii să vadă teatrul. Resultatul fu, că în scurt timp s'a pornit o mișcare viuă în multe din comunele din giur. În Dârgea, Thalia română are un brav apostol, în persoana dlui învățător, Nicolae Șandru, care de 4 ori a aranjat reprezentațiuni în comuna sa, în decursul anului 1903. Frumoasă misiune îndeplinește învățătorii punându-se în fruntea mișcării teatrale și produc bune rezultate culturale.

În privința aceasta îmi scrie domnul învățător Mih. I. Găzdac, din Poiana-Arieș, care se îngrijește ca în comuna sa să se dea în fiecare an teatru, de către țerani, tineri și fete: „Efectul e nespun, atât material cât și moral; pasiunea de a juca teatru e atât de generalizată, că de abia apucă (tinerii și fetele) să vină iarna, spre a juca iarăși”.

E un semn de tot îmbucurător, că Reuniunile s'au pus să lățească și cultive simțul și interesul pentru teatru. În Banat, unde sunt atâtea Reuniuni de cântări și coruri, acestea înseși s'au pus în fruntea mișcării teatrale. Dau și concerte și teatru. Cu exemplu laudabil premerg în toate locurile orășenii. În Reșița sub conducerea dlui învățător Iosif Velcean; în Lugoj, sub conducerea dlui dr. Dobrin, în Caransebeș sub conducerea dlui dr. P. Barbu, e o mișcare sistematică în folosul teatrului român. În părțile ungare se disting: Beiușul, corul meșeriașilor, cu 3 serate teatrale și Aradul, societatea meșeriașilor, unde s'au dat 6 reprezentațiuni. Asupra jurului nu s'a putut încă influența. În jurul Beiușului nu dăm de nici o serată, iară în jurul Aradului numai una. În Transilvania se disting centrele: Brașovul, cu 10 serate, corul bisericii gr. or. din Brașovul-vechiu, Reuniunea sodalilor „Lumina” și tinerii de pe Tocile, sub conducerea dlui Bobancu; Sibiu cu 3 serate, Reuniunea meșeriașilor; Sebeșul cu 3 serate, Reuniunea meșeriașilor; Mediașul cu 4 serate, studenții și clasa cultă; Alba-Iulia cu 4 serate, Reuniunea meșeriașilor și economilor; Orăștia, Hunedoara, Bradul cu câte 2 serate, Reuniunea economilor, tinerimea, Reuniunea meșeriașilor; Bistrița, cu 2 serate, Reuniunea de cântări și a meșeriașilor, Năsăud cu 3 serate, Reuniunea de cântări. Comunele din jur urmează cu stăruință exemplul centrelor. În genere mișcarea teatrală este mai mult agitată și condusă de reuniunile meșeriașilor și de reuniunile de cântări și de coruri. Nu lipsesc înse de la datoria lor nici alte reuniuni. În Seliște chiar și Societatea de înfrumșetare a început a se ocupa, în mod vrednic de toată lauda, de problema teatrului. În raportul său prezentat adunării generale din ăst an consiliul de administrare indică între cele 3 ideale, spre care țintește societatea și următoarea problemă: „să ridicăm cortina mai des, s'o ridicăm cu gust și serioșitate, să ne însemnăm ca credincioși, ostași ai Thaliei române”. În primăvara aceasta s'a ridicat în sala școlii din Seliște și o frumoasă scenă stabilă, costând 1800 coroane. Ce dovadă eclatantă despre adevărata pricepere și apreciere a

importanței teatrului! Iată o comună, unde se vedește cel mai bun simț pentru arta dramatică și care stăruie a se ridica la înălțimea chemării impuse de problema cea mai actuală a timpului. Și bine le șade și cu bune lucrări se indeletnicesc cultivând reuniunile și societățile, în cercul lor, arta dramatică. Servesc o bună cauză în folosul națiunii noastre.

Dr. Iosif Blaga.

L a V e ț e l .

(Petrecere de vară.)

Tinerimea română din Vețel și jur într'o simțire a înjghebat planul de a oferi elitei românești din împrejurime prilej de veselă convenire pe seara de 31 iulie n. Devisa ne eră: balsam alinător pentru o familie numeroasă din loc, ce asemenea lui Ieremia înaintea ruinelor Ierusalimului sta tânguindu-se înaintea avutului seu mistuit prin flacări.

Plan cutezat ni se părea acesta la gândul, că prea e modest teatrul convenirei proiectate și prea debil intru a putea aatisface pe deplin pretențiile unor oaspeți distinși: motiv puternic acesta ca să fi putut stărni prejudeții în public, iar pe aranjeri să-i poarte a căuta cu neîncredere la întruparea ideii lor tinerești. Cu toate aceste comitetul aranjator compus cu preferință din studenți de la facultăți înalte sub patronatul grațioasei dne dr. Rozvany din Ilia mureșană, a atras public mulțamitor, tot din floarea elitei. Am văzut între altele pe dnele: Felicia Rozvany (Ilia); Herbay (Arad); Socaciu (Hateg); Bota (Șard); Pop n. Șuiaga (Sacămas); Șuiaga (Lăpușnic); dsoarele: Ardelean (Deva); Veturia Radeș (Șard); Livia Miclea (Boz); Cornelia și Lucreția Gotheas (Bar); Ana Baboiu (Romoș); Asinefta, Lucreția și Aurelia Popovici (Leșneș); Guga (Șoimuș); Barbu (Munții apuseni) etc.

Petrecerea a început la orele 6 seara, cu bineventarea dnei patronese prin aranjerul suprem dl August de Herbay, care în numele comitetului aranjator i-a oferit un prea frumos buchet din flori naturale lucrat de un grădinar din Deva. S'a încins apoi mândra horă. Se legănau ușor tinerii dansatori, apoi tot mai cu foc; se vedea cum crește animația de-odată cu vraja nopții iastelate.

De mult plaiurile noastre istorice n'au văzut atâtă elită românească adunată la un loc. Resunau dealurile de asupra comunei la pașii exaltați ai „hațeganei” și la acordul muzicei I din Deva, care te gâdălă plăcut depănând inimile cu fire din cele mai gingașe simțiri. În văpaia lunii pline, ce ne ochiă mereu-mereu din creasta „Tolcului” aveam senzația, că umbre vechi prind să vibreze... din ruinele uitate ale castelului împărătesc „Micia” din vecini se trezesc par' că străbunii și cu mândria de pe vremea caută la cei ce se îmbată în învălmășala dulce și se regăsesc pe sine înșiși în chipul strenepoților.

Au făcut bună impresie distinșii oaspeți de la Șard, cari la cântatul cocșilor de miez-de-noapte se iviră în șirul Sirbei însuflețite. Eră familia Bota — Radeș, cari aduseră doue coconițe costumate. Frumoasele româncuțe Veturia și Livia fure pe deplin resplătite pentru drumul lung din puterea nopții, căci tinerii se întreceau intru a dansa cu dlor.

Dintre dsoarele din depărtare mai multe au ramas încă 2—3 zile în comună, pentru a se delectă în regiuni. Au constatat că sunt pitorești aceste plaiuri, pe lângă că sunt și mărturia trecutului glorios al coloniei divului Traian.

Un talentat tiner stud. fil. de la universitatea din Pesta, purtat de mine prin valea noastră incântătoare — nu se putea sătură în de-ajuns de farmecul lanțului de păduri imponente, ce părea că se îmbină la o înălțime ameițitoare, abia lăsând ici-colea câte un fir de lumină în împărăția sa. Sta uimit în ușa unei băi seculare de aramă, ce spun bătrânii — că te poartă pe sub doue-trei sate din jur. Și la auzul că băia a fost lucrată de legiunile lui Traian, induișat în suflet mi-a zis, că ar merită regiunea mai multă atenție din partea escurzioniștilor români, căci sfinte sunt urmele ce s'au așternut în cursul vremii pe acel drum de rare impresii. — Va fi adeverată loc de peregrinagiu Vețelul — când alte generații vor ști să-i valoreze comorile — mi-am zis într'o părere. Căci pe lângă metale dealurile noastre asudă și doue isvoare de apă minerală, care în doue rânduri destilată, în B.-Pesta, a fost bine aprețiată. Borsecul mai nainte câteva decenii a fost cuibul urșilor, astăzi Lourdesul multor pacienți.

Ean.

LITERATURĂ.

Noua scriere a Carmen Syivei: „Calătoria unei fete a Rinului pe Dunăre”, despre care am scris în mai multe rânduri, se va pune în vânzare în septembrie. Vor fi trei edițiuni: română, franceză și germană. În afară de numeroase și interesante vederi fotografice, volumul va conține mai multe ilustrațiuni făcute în creion de A. S. R. principesa Maria și de Augusta ei soră Ducesa Melita de Hessa.

Raze de lună. Sub titlul acesta tinerul nostru scriitor dl Vasile E. Moldovan a scos de sub tipar la Oraștie un volum de nuvele, schițe și altele. Autorul, bine cunoscut din coloanele revistei noastre, căci aici a apărut în literatură, se prezintă și prin volumul acesta ca unul din cei mai talentați scriitori tineri ai noștri. Schițele sale sunt prinse din viața reală și limba de care se servește este naturală, limbă care se vorbește în Ardeal, fără imitațiuni transcarpatine. Din acest volum reproducem o frumoasă bucată în nr. acesta. Tiparul elegant și frumos. Prețul 1 coroană 50 fileri.

Anuarul Societății fondului de teatru. A apărut: Anuarul VII al Societății pentru fond de teatru român pe anul 1902—1903. Ca totdeauna, astfel și asta-dată, Anuarul se prezintă atât ca interior, cât și ca exterior, foarte impunător. Conține: Conducerea Societății (numele membrilor comitetului), bărbății de încredere. În partea literară: discursul de deschidere al președintelui Iosif Vulcan, ținut la adunarea generală din Sebeșul-săsesc; conferința dlui dr. Valeriu Branisce intitulată „Teatrul National”; schița „Tata-moșu” de Virgil Onitiu; „Începutul dramei românești, Irozii” conferință de Sebastian Stanca; Nica, vestitul lăutar de la Lugoj, de dr. Tiberiu Brediceanu, cu portretul lui Nica; „Mișcarea teatrală la noi, în anul 1903”, de dr. Iosif Blaga, din care scoatem o mare parte în nr. acesta. În partea relativă la administrație ni se dau toate

actele adunării generale din Sas-Sebeș, cu discursurile ținute acolo și cu un extras de voci de presă. Urmează lista membrilor: membrii fondatori vii 65, morți 32; membrii ordinari pe viață, vii 58, morți 28, membri ordinari 130, înscriși la Sebeșul-săsesc 41, ajutători 53. În fine consemnarea comuvelor (117) unde în 1903 s'a dat reprezentării teatrale. Tiparul tipografiei A. Mureșianu foarte elegant.

Ortografia Academiei Române. Ministeriul de instrucțiune publică al României a decis ca modificările ortografice introduse de Academia Română să fie obligatorii pentru toate școlile din România și pentru autorii cărților didactice. Cartile deja tipărite și acelea cari sunt sub tipar în momentul acesta, vor fi tolerate cu vechea ortografie.

Pe Bunărea. Dacă am serie noi cei dincoace de Carpați, „Pe Dunărea” în loc de „Pe Dunăre” toți măzgălitorii de hârtie de la București ar suride și ar zice că nu știm românește. Dar un moldovean este liber să se servească de provincialismul seu. Dl Ioan Adam, un bun stilist, s'a crezut și dsa îndreptățit a întrebuițea expresiunea aceasta, punând-o drept titlu al lucrării sale prin care ne povestește primirea familiei regale în luna iunie prin porturile Dobrogei. Notele de călătorie ale dlui Adam au o calitate, limba frumoasă, prin care se ridică deasupra unui reportajiu de ziar. În frunte se află portretele familiei regale. Carticica e scrisa la însărcinarea prefecturii Constanța.

TEATRU și MUZICĂ.

Concert în Șiria. La 29 august n., cu ocaziunea adunării generale a reuniunii învățătoarești gr. or. române, se va da în Șiria și un concert, după care va urmâ dans. Programa: 1. „Răsunetul”, cor bărbătesc. 2. „El-Zorab”, poezie de G. Coșbuc, declamată de dșoara Cornelia Moldovan. 3. „Ce te legeni codrule”, cântată de dl Romul Tăucean, acompaniat de dșoara Tulia Bogdan pe pian. 4. „Școala veche și școala nouă”, dialog de dl Iuliu Groșorean, predat de dnii Teodor Cherechean și Ioan Halmăgean. 5. Numele teu”, cvartet. 6. „Balade de Porumbescu”, pentru violină și piano, executată de dl Ștefan Ștefu (violină) și dșoara Terenția Ungurean (piano). 7. „Epi-gonii”, poezie de M. Eminescu, predată de dl Adrian Ungurean. 8. a, „Te cheamă privighitoarea”, b, „Hop țurca-furca” cântate de dl I. Kőrösladányi, acomp. de dșoara Hortensia Bogdan pe pian. 9. „Herșeu Boccegiul”, monolog de Vasile Alecsandri, predat de dl T. Debeleac. 10. „Despărțirea Basarabiei”, cuvintele de Iosif Vulcan, muzica de Tr. Lugojan, cor bărbătesc.

Concert în Slatina. Inteligența română din Slatina, lângă Caransebeș, va aranja la 15/28 august, cu ocaziunea serbării hramului bisericesc, cu concursul corului inteligenței române din Sasea-montană sub conducerea dlui T. Brătescu, concert în sala școlii confesionale din Slatina. După concert urmează dans. Programa concertului: T. Brătescu: Motto, cor bărbătesc; St. Nasiesici: „Tătarul” cor bărbătesc; Costescu-Brătescu, Puișorul, sextet, cor mixt; T. Brătescu: Eu mi-s, esc și sunt Român, cuvintele de Iosif Vulcan, cor bărbătesc; T. Brătescu, Mama lui Ștefan-cel-Mare, cor mixt.

BISERICĂ și ȘCOALĂ.

Un tiner transilvănean distins la București. Marele Premiu Hillel al universității din București a fost decernat anul acesta dlui Alesandru Lăpădat, secretarul „Comisiunii Monumentelor istorice din România”, originar din Săcele — pentru lucrarea sa „Istoria Breslelor în Țerile Române”.

În internatul Pavelian de fete din Beiuș se primesc eleve gr. cat. și gr. or. Tacsă anuală e 300 coroane, în două, cel mul mult în 4 rate egale anticipative, adecă: în 1 septembrie, 15 noiembrie, 1 februarie și 15 aprilie. Elevele așezate în internat pentru sumele amintite primesc proviziunea întreagă, adecă: cvartir, întreținere corespunzătoare și bună, luminat, încălzit, spălat, instrucțiune specială în studiu, în declamări, în cant, în diferite dexterități, în lucruri de mână, economia casnică, în fiecare zi în anumite ore instrucțiune conversând în limba maternă, maghiară, germană, la dorința expresă din limba franceză, — primesc uniformă. Didactrul anual pentru școala civilă a internatului e 12 coroane, taxa de înscriere 4 coroane, pentru școlile elementare 6 coroane, taxa pentru fondul de pensiuine 30 fileri, pentru testimoniu 2 coroane, pentru pregrama 1 coroaună, taxa pentru instrucțiunea în limba franceză 20 coroane la an, taxa pentru instrucțiunea în pian de 3 ore la săptămână (1½ oră instrucțiune, ½ oră deprindere) cu întrebuițarea pianului 60 coroane la an. Toate acestea și speșele pentru cărțile trebuincioase, materialul de scris, de desemn, de lucru de mână etc. nu sunt cuprinse în suma mai sus amintită de 300 coroane. Pentru instrucțiune de dans încă e a se plăti o sumă oare-care moderată, ce se stabilește din caz în caz cu învoială cu măiestrul de dans. Pentru folosirea vestminteior de gimnastică ale internatului e a se plăti 2 coroane pe an. În internat se primesc eleve de I—IV clasă a școlii civile și eleve de I—IV clasă a școlilor elementare populare. Elevele școlii civile vor cercetă școala civilă publică aparținetoare internatului, iar elevele școlii populare vor cercetă școala elementară poporală de stat din loc. Elevele, cari voiesc a fi primite în internat, au să-și înainteze petițiunile pentru primire la rectoratul internatului Pavelian de fete în Beiuș. Petițiunile sunt de-a se instrui: 1. Cu carte de botez. 2. Testimoniu școlastic. 3. Atestat medical. 4. Atestat de revaccinare. Elevele primite au să se prezenteze în internat la 10 septembrie 1904. Înscrierile în școala civilă gr. cat. de fete a internatului vor fi în 6—10 septembrie. Direcțiunea.

C E E N O U ?

Hymen. Dl *Fr. Botian* absolvent de teologie și dșoara *Mărioara Mureșianu* se vor cunună la 28 august n. în biserica gr. cat. din Chimitelnicul-de-Câmpie. — Dl *Emil Mureșianu*, candidat de preot din Borgo-Mureșeni și dșoara *Victoria Barbul* din Bârseul-mare, s'au fidanțat. — Dl *Ioan Borlovan*, absolvent de teologie din Caransebeș și dșoara *Aurora Popovici* din Tirnova s'au logodit. — Dl dr. *Camil V. Velțian* și dșoara *Cornelia Dobrescu* din Sebeș s'au fidanțat.

Pentru răniții ruși. Regele și regina României au trimis două vagoane cu efecte pentru răniții din

Manciuria. Regina, pe lângă lucrurile folositoare, a daogat imagini și reliquie sfinte.

Volnicie ne mai pomenită. Dl Teodor A. Bogdan, învățător în Bistrița, cunoscutul nostru folklorist, petrecând săptămâna trecută la Reghin, pe când se află la masă în otelul „Central“, sublocotenentul de gendarmi Kertész i-a confiscat 7 exemplare din broșura sa „Ștefan-cel-Mare“ ce a scos la lumină în curând, conținând balade, legende, colinde culese din gura poporului. Pe dl Bogdan l-a declarat arestat și l-a escortat între 4 gendarmi la casa orașului, unde i s'a luat un interogator, apoi fu lăsat liber. Dar cărțile au reamă confiscate.

Alegere de profesor neaprobată. Comisiunea fondurilor grănițerești de la Năseud a ales profesor suplent la gimnaziul de acolo pe dl dr. Vasile Meruțiu. Ministrul inse n'a aprobat aceasta alegere.

Petrecere de vară. La Turda tinerimea română de acolo și din impregiurime va aranjă la 28 l. c. petrecere de vară în sala otelului „Europa“.

Nașterea moștenitorului Rusiei. Țarul Nicolae, în mijlocul înfrângerilor ce suferă din partea japonezilor, are și o mare bucurie. Pân' acuma n'a avut decât fete, patru la numer; sâmbăta trecută țarevna a născut un băiat. Bucuria mare s'a anunțat popo-

rațiunii cu 301 lovituri de tun. Nou-născutul, moștenitorul tronului Rusiei, se va numi Alexis.

Au murit: *Corneliu Tămășdan*, un harnic și bine aranjat comerciant în Arad, la 16 august n. în etate de 26 ani; — *Gavriil Lazar*, preot gr. or. român în Socodor, dieceza Aradului, la 13 august n., în etate de 51 ani.

Călimdarul săptămânei.

Ziua săpt.	Călimdarul vechi	Călimd nou
Dum. 12 d.	Rus. v. 3; Ev. inv. I; Ev. lit. Mat. c. 19, 16-26	
Duminecă 8	M. Emilian	21 Francisca
Luni 9	S. Ap. Matia	22 Timoforian
Martî 10	M. Arch. Laur.	23 Filip
Mercuri 11	M. Euplu	24 Bartolomei
Joi 12	M. Fotiu, Anicet	25 Ludovic
Vineri 13	C. P. Maxim	26 Zefirin
Sâmbătă 14	Pr. Michea	27 Iosif Rușus

Avis abonaților noștri. Rugăm de nou pe toți cei ce primesc foaia noastră, inse încă nu ne-a respuns abonamentul, să binevoiască a-l achi'ă în curând, căci noi numai cu abonamente plătite regulat putem susținea foaia. Facem apel la sentimentul de corectitate al tuturor ca sau să ne trimită abonamentul, sau să ne inapoieze foaia. Noi avem să plătim regulat în tipografie, deci abonații cari nu plătesc la timpul seu numai ne incurcă socoteala.

Proprietar, redactor respunzător și editor **IOSIF VULCAN.** (STRADA ALDĂS NR. 14/296 b.)

O cumpănă de easă gratuit.

Din cauza imbulzei mari de mărfuri în magazinul meu, furnizez cu prețuri fabuloase de ieftine

mărfurile mele de argint mexican și anume:

- 6 cuțite de masă
- 6 furcițe
- 6 lingure
- 12 lingure de cafea
- 6 cuțite de desert
- 6 furcițe „ „
- 1 lingură de scos supă
- 1 „ „ „ iapte
- 2 elegante feșnice de salcu

46 bucăți la olaltă numai cu 6 florini 50 cruceri.

Afară de aceste fiecare cumpărător primește ca dar gratuit și cu garanță o cumpănă de casă de o putere de 12½ ch.

Argintul de mexico este un metal alb și din lăuntru, pentru a cărei calitate primește garanță pe 25 ani. Expedarea se face sau trimițându-se banii înainte sau cu rambursă postală din magazinul european.

Auffenberg József

Budapest VI, Huszár-utza 6/F sz.

Pentru 5 coroane

trimit 4½ chile (cam 50 de bucăți) de

SĂPUN DE TOALETĂ

din flori de trandafir, lilie, iorgovan, viorele, rezeda, iazmin și lacrimioare. După primirea banilor sau cu rambursă postală, expedează

AUFFENBERG JÓZSEF

3-12

Budapest VI, Huszár-uteza 6/F sz.

BUMBERA IMRE

croitor civil și preoțesc

Oradea-mare, noul Bazar,
de cătră teatru.

Am onoare a face cunoscut onorab. public și Rds. preoțimi, că am în magazin stofele cele mai noue și de calitatea cea mai bună, din cari gătesc haine de croiul cel mai modern și mai elegant.

În deosebi atrag atențiunea Rds. preoțimii asupra stofelor pe cari le țin numai pentru Rds. preoțime. Gătesc reverenzi, cimade și tot felul de vestminte preoțești atât pentru preoții gr. cat. cât și pentru cei greco-orientali.

Cerând sprijinul Rds. preoțimi, accentuez că principiul meu este: lucrul bun și prețul moderat, de la care nici odată nu me voui abate.

Recomandându-me on. public, rog să fiu onorat cu comande cât de multe.

Cu stimă înaltă

Bumbera Imre

(10-10)

croitor civil și preoțesc.